

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ละครเรื่องแบบจันทโรภาสของพรานบุรุษ เกิดจากการนำเอาลักษณะการแสดงของละครชนิดต่างๆ มาปรุงแต่งผสมผสานกับการแสดงละครเรื่องแบบปรีดาคล้ายอันเป็นต้นกำเนิด จนกลายเป็นละครเรื่องในรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง ผลจากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า บทละครของพรานบุรุษมีลักษณะและพัฒนาการต่างๆ ที่น่าสนใจมาโดยลำดับ ดังนี้คือ

ในระยะแรก ระหว่าง พ.ศ. 2468 - พ.ศ. 2470 ลักษณะของบทละครและลักษณะการแสดงโดยทั่วไป มีลักษณะเช่นเดียวกับบทละคร และการแสดงละครเรื่องแบบปรีดาคล้าย กล่าวคือยังคงประพันธ์บทร้องด้วยกลอนแปด โดยที่บทร้องมีส่วนสำคัญต่อการดำเนินเรื่อง เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงส่วนใหญ่เป็นเพลงไทย นอกจากนี้ยังมีบทสำหรับให้ลูกคู่ช่วยร้องดำเนินเรื่องหรือเกริ่นเรื่องอีกด้วย ข้อน่าสังเกตคือ บทละครของพรานบุรุษในระยะนี้เริ่มนำเพลงไทยสากลเข้ามาใช้ประกอบการแสดงบ้างแล้ว ตลอดจนกำหนดให้ทพุดมิมบทบาทในการดำเนินเรื่องด้วย มิใช่เป็นเพียงการพูดเพื่อทวนบทร้อง หรือพูดเพื่อแทรกมุขตลก หรือบทอื่นๆ เช่น ละครเรื่องแบบปรีดาคล้ายเท่านั้น

ต่อมาในระยะที่สองระหว่างพ.ศ. 2470 - พ.ศ. 2480 บทละครในระยะนี้บางเรื่องก็ใช้บทร้องเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่อง บางเรื่องก็ใช้ทั้งบทร้องและบทพูดเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่อง โดยสัดส่วนระหว่างบทละครทั้งสองลักษณะนี้มีพอๆ กัน สิ่งที่เห็นได้ว่าเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นคือ ลักษณะคำประพันธ์ของบทร้อง และการใช้เพลงประกอบการแสดง จากที่เคยประพันธ์บทร้องด้วยกลอนแปดและฉันทลักษณ์แบบเดิมอื่นๆ ก็ค่อยๆ เปลี่ยนเป็นคำประพันธ์ที่ไม่อิงฉันทลักษณ์เดิมมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการนำเพลงไทยสากลเข้ามาใช้ประกอบการแสดงมากขึ้นนั่นเอง ทั้งนี้เป็นเพราะเพลงไทยสากลเป็นเพลงที่มีลีลาจังหวะเป็นอิสระ การแบ่งท่อนคำร้องจะแบ่งตามลักษณะทำนอง จังหวะ

และการแบ่งห้องของโน้ตดนตรีสากลเป็นสำคัญ สำหรับบทร้องของลูกคู่เพื่อช่วยดำเนินเรื่องนั้น ยังคงปรากฏอยู่บ้าง แต่ก็มีเพียงไม่กี่บท โดยปรากฏอยู่ในบทละครเรื่อง ขวัญใจโจร (2473) โรลิตา (2474) จันทร์เจ้าขา (2474) และ โจโจ้ซิ่ง (2477) เพียง 4 เรื่อง

จนกระทั่งในระยะหลังระหว่างพ.ศ.2480 - พ.ศ.2489 บทละครร้องของพรานบุรุษ ก็มีลักษณะเป็นละครร้องในรูปแบบของตนเองอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ จำนวนบทร้องในบทละคร ระยะนี้ลดน้อยลง และมีส่วนต่อการช่วยดำเนินเรื่องอยู่บ้าง ขณะที่บทพูดกลับมีบทบาทในการดำเนินเรื่องมากขึ้นและในการประพันธ์บทร้องนั้นเกือบทั้งหมดจะใช้คำประพันธ์ที่ไม่อิงฉันทลักษณ์ เดิม เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงส่วนมากเป็นเพลงไทยสากล ส่วนบทร้องของลูกคู่เพื่อช่วยร้องดำเนินเรื่องหรือเกริ่นเรื่องนั้นไม่ปรากฏอยู่อีกเลย

จากลักษณะและความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นถึงความพยายามของพรานบุรุษที่จะเปลี่ยนแปลงลักษณะของบทละครและการแสดงละครร้อง ด้วยการทดลองเสนอความแปลกใหม่แก่ละอย่างให้แก่มุขมที่ละเล็กทีละน้อย จนกระทั่งเห็นว่า นอกจากจะไม่เกิดผลกระทบในทางลบต่อการแสดงละครแล้ว คนดูยังให้ความนิยมละครในรูปแบบใหม่กันมากขึ้น อีกทั้งเพลงจากละครแต่ละเรื่อง ก็เป็นที่นิยมของคนดูในยุคนั้นอย่างกว้างขวาง พรานบุรุษจึงเสนอละครร้องในแบบของคณะจันทโรภาสแก่มุขมลิบมา และเป็นผลให้คณะละครในยุคเดียวกันหลายคณะหันมาแสดงละครร้องตามแบบคณะจันทโรภาสของพรานบุรุษกันมากอีกด้วย

สิ่งสำคัญที่ถือเป็นจุดเด่นของละครร้องแบบจันทโรภาสของพรานบุรุษได้แก่ เพลงที่ใช้ประกอบการแสดง ซึ่งจากการศึกษาทำนองเพลงที่ปรากฏในบทละครพบว่า ทำนองเพลงที่พรานบุรุษนำมาใช้นั้นมีอยู่ด้วยกัน 4 ลักษณะ คือ เพลงไทยเนื้อเต็ม กับเพลงที่ดัดแปลงมาจากเพลงไทยให้มีลักษณะทำนองไปทางแนวเพลงสากล เพลงสองลักษณะนี้ยังอิงลักษณะเพลงที่ใช้ในการแสดงละครร้องแบบเก่าอยู่บ้าง ส่วนอีกสองลักษณะคือ เพลงไทยสากลกับเพลงสากลที่นำมาใส่เนื้อร้องภาษาไทย ซึ่งเป็นเพลงแนวใหม่ที่พรานบุรุษตั้งใจนำมาใช้โดยตรง และเป็นลักษณะเพลงที่ใช้มากในการแสดงละครร้องของคณะจันทโรภาสในยุคหลัง จากลักษณะเพลงดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ละครร้องแบบจันทโรภาสของพรานบุรุษเด่นในเรื่องการใช้เพลงประกอบการแสดง

นอกจากการนำเพลงไทยสากลเข้ามาใช้ประกอบการแสดงแล้ว พรานบุรุษยังได้ เลิกใช้รับพวง และโทนร่ามะนา ตีให้จังหวะขณะที่ตัวละครร้องบท โดยหันมาใช้ทรมเบ็ดบ้าง ไวโอลินบ้างหรือเปียโนบ้าง บรรเลงเพลงคลอตามเขาๆ เพื่อช่วยให้คนฟังเนื้อเรื่องได้ชัดเจน มากขึ้น และช่วยให้การแสดงละครมีความกระชับรวดเร็วขึ้นด้วย

นอกจากนี้ พรานบุรุษยังได้ปรับปรุงบทบาทของตัวตลก ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่ง ในการแสดงละครเรื่องแบบปริตาลัยให้มีปริมาณลดน้อยลง และพยายามปรับให้บทตลกมีความ สัมพันธ์โดยตรงกับเนื้อเรื่อง จนในเวลาต่อมา เมื่อพรานบุรุษมีความคิดว่าตลกอาจไม่ใช่สิ่ง สำคัญในการแสดงละคร จึงได้ทดลองแต่งบทละครที่ไม่มีการแทรกบทตลกดูบ้าง ก็ปรากฏว่า ยังได้รับความชื่นชอบจากคนดูอยู่เช่นเดิม ดังนั้นในระยะหลัง บทละครและการแสดงละครเรื่อง ของพรานบุรุษหลายเรื่องจึงไม่มีบทของตัวตลกปรากฏอยู่เลย

สำหรับเนื้อหาในบทละครเรื่องของพรานบุรุษส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ระหว่างหนุ่มสาว โดยจะมีโครงเรื่องเกี่ยวกับความรักที่ต้องพบกับอุปสรรคต่างๆ จนไม่สามารถ ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น อย่างไรก็ตาม แม้บทละครแต่ละเรื่องจะมีโครงเรื่องคล้ายๆ กัน แต่ พรานบุรุษก็มีความสามารถในการผูกเรื่องให้มีความหลากหลาย เนื้อเรื่องชวนติดตาม และ น่าสนใจ โดยบางเรื่องเป็นเรื่องสมัยใหม่ที่ร่วมสมัยกับคนดู บางเรื่องเป็นเรื่องย้อนยุค หรือ อิงประวัติศาสตร์ และบางเรื่องตัวละครเป็นชนชาติอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อดึงดูดคนให้มาชมละครมากๆ เนื้อหาในบทละครเรื่องของพรานบุรุษจึงมุ่งที่ความบันเทิงเป็นหลัก

แนวคิดที่ปรากฏในบทละครเรื่องของพรานบุรุษ ก็มักเกี่ยวข้องกับความรักระหว่างหญิง ชายเป็นส่วนใหญ่เช่นเดียวกัน เช่น ความรักคือความซื่อสัตย์และความมั่นคงต่อกัน ความรักคือ การเสียสละ เป็นต้น รองลงมาคือแนวคิดเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง เช่น การเลือกคู่ครองและ การแต่งงาน ควรเป็นการตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง เป็นต้น แนวคิดเกี่ยวกับความรักชาติ เช่น ความรักชาติย่อมอยู่เหนือความรักอื่นใด เป็นต้น แนวคิดเกี่ยวกับความรักระหว่างคนใน ครอบครัว เช่น สามภรรยาควรมีความเชื่อใจกัน เป็นต้น และ แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เช่น ความลุ่มหลงในอำนาจอาจก่อให้เกิดความทุกข์ เป็นต้น โดยพรานบุรุษจะเสนอแนวคิด ต่างๆ เหล่านี้ผ่านโครงเรื่องที่วางไว้นั้นเอง

ส่วนลักษณะตัวละครในบทละครร้องของพรานบุรุษ โดยมากเป็นตัวละครที่มักแสดง ลักษณะอุปนิสัยเฉพาะด้านที่จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่อง และมักเป็นนิมฟ์เดียวกัน กล่าวคือ การแสดงพฤติกรรมของตัวละคร จะเป็นไปตามเหตุการณ์ที่ผู้แต่งวางไว้แล้ว มากกว่าจะเกิดจากแรงผลักดันภายในจิตใจของตัวละคร เช่นคนจริงๆ ทว่าไป ด้วยเหตุนี้ตัวละครในบทละครร้องของพรานบุรุษจึงมีลักษณะดูเหมือนไม่ค่อยสมจริง อย่างไรก็ตามก็ได้อาศัยพรานบุรุษที่ได้อาศัยให้ตัวละครมีอาชีพและฐานะความเป็นอยู่ที่ใกล้เคียงกับสภาพของคนในสังคม โดยตัวละครในเรื่องจะมีอาชีพต่างๆ เช่น ทหาร กรรมกร ชาวนา คนรับใช้ เศรษฐี โสเภณี ฯลฯ อันเป็นอาชีพที่คนดูพบเห็นอยู่ในชีวิตประจำวัน จึงช่วยให้ตัวละครเหล่านั้นมีความใกล้ชิดกับคนดูมากขึ้น และยังมีความสอดคล้องกับเนื้อเรื่องซึ่งเป็นเรื่องแนวใหม่ร่วมสมัยกับคนดูอีกด้วย

ในด้านการใช้ภาษาพบว่า ส่วนใหญ่บทละครร้องของพรานบุรุษจะใช้ภาษาพูดปะปนกับภาษาเขียน ซึ่งจะพบได้ทั้งในบทสนทนาระหว่างตัวละคร เพื่อให้คล้ายกับการสนทนาของคนทั่วไป บทบรรยายต่างๆ และบทพรรณนาบางบท แต่กระนั้นเมื่อบทละครเปิดช่องให้ผู้แต่งได้แสดงฝีมือในเชิงการประพันธ์ พรานบุรุษก็แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเลือกใช้ถ้อยคำภาษาเพื่อทำให้บทละครมีความไพเราะจับใจ สามารถสื่อให้เห็นภาพต่างๆ และถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้อย่างดี อันได้แก่ การใช้ความเปรียบที่คมคาย การพรรณนาที่สร้างจินตภาพได้อย่างแจ่มชัด และการเล่นเสียงสัมผัสต่อเนื่องคล้องจองกันจนทำให้บทร้องมีลักษณะรื่นไหล ฟังรื่นหู ได้รสไพเราะอิมเอมใจ ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นการนำกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ปรากฏอยู่เสมอ ในวรรณคดีไทยมาใช้นั่นเอง บทละครร้องของพรานบุรุษจึงมีลักษณะสืบทอด "ขนบ" จากวรรณคดีรุ่นก่อนๆ และด้วยลักษณะดังกล่าวนี้ ทำให้การใช้ภาษาในบทละครร้องของพรานบุรุษมีความดีเด่นและมีคุณค่าทางวรรณศิลป์ อันเป็นเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้บทละครและเพลงของพรานบุรุษเป็นที่ชื่นชอบ และได้รับความนิยมจากคนดู คนฟังในยุคนั้นอย่างมาก

ด้วยลักษณะที่น่าสนใจ แปลกใหม่ และมีสาระประโยชน์ต่างๆ ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ไม่ว่าจะ เป็นแนวในการเขียนบทละครซึ่งค่อยๆ เปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ วิธีการแสดง การใช้เพลงประกอบการแสดง ลักษณะของโครงเรื่อง แนวคิด และตัวละคร ตลอดจนการเลือกใช้ถ้อยคำภาษาทำให้บทละครร้องของพรานบุรุษเป็นวรรณกรรมประกอบการแสดงที่มีคุณค่าด้านศึกษา

อีกทั้งยังเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความสามารถของพรานบุรุษ^๑ ในฐานะนักประพันธ์บทละครร้องที่สร้างสรรค์ความแปลกใหม่ให้กับผู้ชมและวงการละคร ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ ได้มีผลต่อการแสดงละครร้องของคณะอื่นๆ ในเวลาต่อมา

ข้อเสนอแนะ เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาและวิเคราะห์บทละครร้องของพรานบุรุษซึ่งเป็นเพียงงานส่วนหนึ่งของเขาเท่านั้น พรานบุรุษยังมีผลงานด้านเรื่องสั้นอีกด้านหนึ่ง ที่ช่วยสร้างชื่อเสียงให้แก่พรานบุรุษมิใช่น้อย และเป็นที่ยอมรับของคนอ่านในยุคนี้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้ผู้ที่มีความสนใจงานประพันธ์ของพรานบุรุษลองค้นคว้าข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์ ซึ่งผลงานประพันธ์ในด้านดังกล่าวอาจเป็นข้อมูลที่น่าสนใจและน่าศึกษา อีกทั้งยังอาจแสดงให้เห็นถึงความสามารถในทางประพันธ์ของพรานบุรุษเด่นชัดยิ่งขึ้นก็ได้

สำหรับผู้สนใจศึกษาทางด้านการละคร อาจจะศึกษาถึงแนวทางการแต่งบทละครร้องแนวใหม่ในยุคใกล้เคียงกันและการปรับละครร้องให้มีลักษณะเป็นละครเพลงมากขึ้นในยุคต่อมา เช่น ละครของคณะคิววามณั คณะเทพศิลป์และคณะผกาวิไล เป็นต้น ว่าได้รับอิทธิพลจากละครร้องแบบจันทโรภาสของพรานบุรุษหรือไม่ มากน้อยอย่างไร

นอกจากนี้ผู้ที่มีความรู้ในทางดนตรียังสามารถนำเพลงจากละครร้องของพรานบุรุษไปศึกษาทางด้านคีตกวีให้ลึกซึ้งมากขึ้นได้อีกทางหนึ่ง ในฐานะที่เป็นเพลงไทยสากลยุคบุกเบิกซึ่งมีลักษณะและลีลาเฉพาะตัวที่น่าสนใจไม่น้อยไปกว่าเพลงไทยสากลในยุคต่อมา